

motto:
Vanda: Někdy se ptám: „Proč cvičím aikidó?“
Stefan: Dobrá otázka. Je důležité se ptát.

Je důležité se ptát

Rozhovor se Stefanem Stenuddem (část první)

Vanda Navrátilová
Martin Švihla

Stefan Stenudd je švédský učitel, který do bývalého Československa přijel učit aikidó už v roce 1991. O devět let později se v Lučenci na jihu Slovenska konala letná škola pod jeho vedením. Uprostřed semináře, po večeri, jsme Stefana požádali o rozhovor.

Usedli jsme tedy do křesel a začali rozmlouvat. Ze začátku o aikidě, pak jsme odbočili k příbuzným tématům a ještě později jsme zjistili, že se bavíme o všem možném. Stefan je totiž nejen vynikající aikidoka, ale kromě toho rozumí i mnohým jiným věcem. A dokáže o nich moc zajímavě vypravovat.

Z plánovaného interview se stal rozhovor plynoucí do neskorých nočních hodin. Pohodu nezkazil ani fakt, že nám došli baterie v diktafonu. Stejně bylo na pásce zajímavého materiálu tolik, že i když jsme vybrali jenom částí týkající se aikida, museli jsme ještě rozdělit text na dvě části.

Tady je první z nich.

Jak jste začal s aikidó?

Měl jsem kamaráda, o trochu staršího než já, bylo to v roce 1971. Neznali jsme se moc dlouho, když jsem zjistil, že pilně studuje cizí bojové umění, aikidó. Co mě zaujalo bylo to, že se na rozdíl od mnoha svých vrstevníků, kteří se rádi vytahují tím, co dělají, se nikdy nepochlubil. Když jsem zjistil co cvičí, moc jsem si přál, aby mi něco ukázal, ale on se zdráhal. Nakonec po mnohém naléhání souhlasil. Byli jsme u nás v kuchyni a on mi předvedl aihanmi katatetori nikjo. Dopadl

jsem na podlahu a začal křičet bolestí, ale zároveň jsem tím byl nadšen, byla to skvělá bolest, připadalo mi to jako zázrak. V duchu jsem si řekl: „Tohle chci dělat.“

Musel jsem ale počkat na nový nábor členů v roce 1972, a tak jsem se chodil do dodžo jen dívat. Ve Švédsku bylo tehdy budó velmi málo rozšířené. Bylo málo dodžo, a proto se většinou jednotlivá umění soustřeďovala do jednoho místa, kde se cvičilo. Tam kde jsem začal se cvičilo i aikidó, džudó, karate, džudžucu, kendó. Byli jsme jako jedna rodina, často jsme cvičili společně. Tenkrát si i džudu říkalo budó, bylo to totéž a každý cvičil vše.

Mým prvním učitelem byl Alan Goldsberg, šodan, což tehdy znamenalo mnohem víc, než dnes. Pak přijel Ičimura Sensei, který byl švédským šihanem a já jsem, po krátkém čase u Alana, začal cvičit u něho.

Jací byli tedy vaši učitelé aikidó?

Musím se přiznat, že jsem měl veliké štěstí, když se mým prvním skutečným učitelem stal Japonec. Alan, se kterým jsem začal, byl mým učitelem velice krátce. Ičimura sensei byl velice tradiční učitel a bylo skvělé, že vám řekl úplně vše. Nejenom něco, ale vše, co o tom umění věděl. Musel jsem se ale naučit japonskému způsobu učení. Švédsky mluvil velice špatně. Myslím, že jsem se u něj naučil jak jednat s Japonci. Většinou jsem pak měl s japonskými učiteli dobré vztahy. Někdy horší, vždy však rozhodně zajímavé. Protože i dnes jsou těmi nejlepšími učiteli Japonci.

Z počátku jsem cvičil pouze u Ičimury. Po několika letech jsme začali zvát i další učitele, jako byli Ikeda, Assai a Tamura, který tu byl ještě před Ičimurou. V období přelomu 70tých a 80tých let začalo přijíždět mnoho učitelů: Kobayaši, Nigarači sensei. Dnes je jich ještě víc: Saito sensei, Došu.

S Ičimurou senseiem jsem měl občas konflikty, ale přesto k němu chovám veliký respekt za to, co mě naučil. Pak jsem ale došel k hranici, kdy už nemohl dále být mým učitelem. Objevil se Nišio sensei, což je velká osobnost, velice vysoký stupeň a já jsem začal cvičit u něj. Když začínáte u Nišio senseie, je to jako byste předtím aikidó nikdy nedělali. Taková je to nová zkušenost. Totéž bylo u Tamura senseie. Uchopí vás a ouha: „Asi bych měl začít znova.“ Miluji ten pocit.

Když cvičíte budó, musíte mít prázdnou mysl. Přijdete k učiteli bez toho, abyste v mysli měli slova někooho jiného, a opakujete jeho učení. V budó musíte být zcela prázdní a otevření. V Japonsku se mluví o mušin. V jednom zenovém rčení se říká, jak přišel student k učiteli a povídá mu: „Chtěl bych, abyste mě naučil tento systém a tamten a tohle.“ A učitel mu povídá: „Počkej, pojďme si dát čaj.“ Začne mu nalévat

Když cvičíte budó,
musíte mít
prázdnou mysl.
Přijdete k učiteli
bez toho, abyste
v mysli měli slova
někooho jiného,
a opakujete jeho učení.
V budó musíte být zcela
prázdní a otevření.

hrnek a nepřestává ani když je plný. Student začne volat: „Zastav, už je plný.“ Na to mu učitel odpoví: „Takový jsi ty. Plný znalostí, o kterých si myslíš, že je umíš. Nemůžu tě učit, musíš nejprve ten hrnek vyprázdnit.“

Trénink by měl být přesně takový. Musíte být prázdní, pak můžete přijímat. A velcí učitelé by vám ten pocit měli dát. Že nemá smysl přijít s vlastními znalostmi. Pokud přijdete na hodinu Nišio senseie a myslíte si, že umíte aikidó, spláчете nad výdělkem. Skutečně velcí učitelé jsou tací.

Nišio sensei mě velice inspiroval. Ale myslím si, že jsem u něho studoval velice odlišně, než lidé, kteří si dnes říkají jeho studenti. Oni mě vůbec za jeho studenta nepovažují. Mám s Nišio senseiem velmi přátelský vztah, protože cítím, že ten vztah je velice vyzrálý. Jsem velice rád, že se od něho mohu učit. Věřím, že i on je šťastný, když vidí, jak někdo s jistými znalostmi budó cítí to, co on učí, jako odměnu. Ale nechci být jeho kopií, jako kopírák, na to už jsem starý. Velice mi pomohl na mé cestě (dó). Nesnažil se mě přetáhnout do té své. A to je jak věřím ten správný způsob vztahu k učiteli. Bohužel se někdy stává, že když vidí studenti jeho úchvatné schopnosti, zatouží být jako on. Ale to je nemožné, všichni Japonci to vědí. Nemůžete být stejně vysocí, mít stejnou váhu, stejně dlouhé ruce. V Evropě se často stává, že lidé příliš často kopírují francouzský styl, styl Endo senseie, Nišio senseie, Saito senseie. Podél cesty (dó), jsem tu jako učitel, který vám pomáhá. Jste osobnosti. Dó znamená: „Jít svou vlastní cestou.“

Tamura sensei mě také inspiroval. Přestože jsem u něj dlouho necvičil, stala se mi zábavná příhoda. Mí vlastní studenti mi ve Stockholmu řekli, že cvičím jako on. Myslím si, že to není pravda. Tamura sensei je velká osobnost a asi bych měl u něj více cvičit.

Ale nejsou jenom japonští učitelé.

Ovšem. Ve Švédsku je to třeba Ian Hermanson, který cvičil u Osenseie a Tohei senseie. Velmi ovlivňuje, ale není můj učitel, spíš velký bratr. Jste přátelé s velkým respektem. Je velice zábavný, učí vás a vy to ani nevíte. Dá vám pocit věcí, o kterých si nejste vědomi. Má své chyby, ale jsem rád, že ho znám.

Pak mám kamarády, na stejné úrovni jako já, kterých si velice cením. Učíme se jeden od druhého.

Pak jsou tu lidé mladší než já. Dívám se na ně a vidím, že dojdou daleko, sledují se zvědavostí, jak se jejich osobnosti při aikidó rozvíjejí. Myslím, že učitel nezná větší radost, než když se může učit od svých studentů. Samozřejmě cvičím už dlouho, a tak je pro hodně mladší studenty obtížné mě něco naučit, ale jsou tu další věkové kategorie a ty mě učí.

Dó znamená:
„Jít svou vlastní
cestou.“

Jaký je váš vztah k dalším bojovým uměním?

Předně bych řekl, že se zajímám o budó. Pokud by aikidó nebylo velice důmyslným vyústěním budó, pak by mě nezajímalo. Aikidó ale není jediná cesta k praktikování budó. Je přece mnoho cest do Říma.

Cvičíte jeden druh budó, pak zkusíte jiný a objevíte, že pravda je pravdou v každém z nich. Nejlepší karatedó vypadá jako nejlepší aikidó a nejlepší aikidó vypadá jako nejlepší karatedó. Mnoho aikidoka tvrdí, že funguje pouze aikidó a ostatní ne. Totéž říkají lidé v karate. Řešením je dobré aikidó, nebo dobré budó. Nejde to rozdělit.

Já osobně velice míchám styly, podobně jako Nišio sensei. Baví mě to. Děláním to, protože mi to dává smysl budó. Ale zajímá mě i karate, kendó, nebo iaidó a džudó. Myslím si, že pokud je cvičíte skutečně dlouho, vypadají nakonec stejně.

V Anglii je jeden výborný karateka, Harada sensei. Ten, když se ho zeptali, co je jeho cílem v karate, odpověděl (a on je skutečně výborný karateka): „Mým cílem je hodit člověka bez toho, abych se ho dotkl.“ A když se tomu novinář divil, ještě mu řekl: „Vím, že je to možné, protože aikidó Osensei to uměl. Tak to chci i já.“ A to je karate jiné bojové umění!

A co je vaším cílem?

V aikidó nevím, nemám žádný zvláštní cíl. Tak po třech letech jsem házel lidi bez toho, abych se jich dotkl. Je to skutečně velice jednoduché.

Aikidó je moje cesta (dó). Cvičím už mnoho let a stále je pro mě zajímavé, stále mě něčím překvapuje, neustále objevuji něco nového. Cítím se stále lépe a ptám se, o kolik lepší to ještě může být.

Je zcela jisté, že spolu s tím, jak dospívám, zraje i moje aikidó. V aikidó pokračujete v rozvoji, velice silně to cítíte. A dokud ho cvičíte, cítíte i tento rozvoj. Takže dokud já budu cítit, že se moje aikidó rozvíjí zároveň se mnou, budu v něm pokračovat. A kam to vede? Nevím. Když jsem začínal, zaujalo mě to okouzlení. Nezajímala mě technika, nebo házení lidí, ale cvičení toho, o čem se tvrdí, že nelze zacvičit. Fascinovalo mě to. Skutečně si myslím, že aikidó je umění. Miluji malířství a hudbu a i v nich je kouzlo umění, které mě inspiruje.

Neděláte pouze aikidó a iaidó ale i další.

Vše je budó. Kdybych cvičil pouze iaidó, tolik bych se nerozvíjel. Pokud bych zase cvičil pouze aikidó, nastalo by totéž. Je samozřejmé, že nelze cvičit všechna budó, ale myslím si, že cvičit pouze jedno nestačí. Dvě stačí. Je to jako

když počítáte souřadnice jistého místa. Pokud znáte pouze jeho vzdálenost od jednoho místa, nespočítáte nic, ale pokud znáte dvě, víte přesně, kde se hledaný objekt nalézá. To je čistá matematika. V budó je to stejné. Pokud cvičíte pouze jedno budó - aikidó, nevíte nic. Potřebujete další budó. Trik je v tom, že nemůžete cvičit cestu aiki. Třeba kašima šinto ryu, je velice populární ve Francii. Ale oni cvičí aikidó kašima. Oni se neodtrhli od učitelů kašima šinto ryu, ale mají trochu kašima ve svém stylu. Ale to není ono. Je to jako byste řekli, že jste tamhle a zároveň jste tady. To přece nejde. K úvaze musíte mít mnoho hodnot.

Například v iaidó je důležité zažít si výuku iaidó učitelů a budó v pojetí iaidó. V karatedó mít zase nějaký vztah ke karatedó. Ne, abyste měli učitele aikidó, který vám říká: „No a takhle to vypadá v karate.“ I já to dělám, ale nedůvěřujte mi, pokud skutečně chcete cvičit jiné budó.

Které budó je nejlepší kombinací k aikidó?

Nemusí to být iaidó. Já ho cvičím, protože Ičimura sensei ho vyučoval a Nišio sensei taktéž. Pak je přirozené, že ho cvičím i já. Ale mohlo by to být i karatedó, džudó, cokoli. Myslím, že Arikawa sensei v Hombu dojó má své aikidó prodchnuté karatedó. A to je také zajímavé. Nemám představu, jaké bojové umění by bylo nejlepší kombinací, ale vždycky je lepší, když lidé zkoušejí různé styly. Pokud by každý cvičil pouze aikidó a iaidó, bylo by to stále stejné aikidó. Můj názor je takový, že pokud cvičíte jiné budó, měli byste navštěvovat učitele, který ho cvičí. Ne mít učitele aikidó, který vám řekne, že tohle je karate.

Musím se ale přiznat, že dělám totéž, ale přesto se snažím naučit studenty jistým zkušenostem iaidó.

Iaidó má mnoho společného se samurajskými bugei. Co si myslíte o vztahu tradičních samurajů a starých džucu k modernímu budó?

Myslím, že je tu velice silný vztah. Všechno bylo dříve džucu. Když začala v Japonsku restaurace, všichni si přáli zachovat tradiční hodnoty. Protože se jim už ale nehodily tradiční vztahy k samurajské a staré válečnické třídě, prostě je přejmenovali a už to bylo v pořádku. Ale v podstatě to bylo totéž. Obvykle mají lidé pocit, že před dvacátým stoletím a objevením se slova dó, byla tato umění velice brutální. Ale já věřím spíš, že obecně po vítězství rodu Tokugawa v 17. století bylo Japonsko docela mírumilovné a válečnická třída byla odkázána k pasivnímu boji. Pak si myslím, že se tato umění stala více rituální. Něco podobného, jako máme dnes. Nemyslím si, že byla tato změna veliká. Větší změna jistě

nastala poté, co se o to začal zajímat Západ a když se rozvinulo džudó, aikidó... Ale stejně si pořád myslím, že v Japonsku to bylo stále totéž, možná víc, než si sami hodlají připustit.

Byl zde rozdíl mezi japonským a západním pojetím budó?

Byl zde jiný vývoj. Například já věřím, že se v iaidó dělá mnoho oprav v seite iai podle toho, jaký je to západní učitel a jaká je to oblast. Protože v Japonsku už budó není příliš populární. Už ne. Japonci chtějí hrát baseball, ne budó. Proto nemají Japonci představu o tom, co je aikidó. Aikidó není v Japonsku známé a ani důležité. Japonští učitelé budó chtějí na Západ. Učitel s pátým danem má ve svém dodžo v Japonsku pět žáků. A pak přijede do Evropy a má na tatami 200 lidí, jako rocková hvězda. Proto v Japonsku nechtějí zůstat. Pouze Hombu dodžo a Kobayaši sensei, pak Saito sensei a pár dalších mají větší počet studentů. Pak je samozřejmě, že se chtějí přizpůsobit Západu. Sledují ho a přemýšlejí, jak by své budó udělali více populární. Někdy je to dobré, někdy ne. Japonský výukový systém je někdy dobrý, ale občas také velice špatný. Mnoho tradice, mnoho opakování, žádná tvořivost. My však naopak musíme na hodinách tvořit, protože jinak by nepřišli studenti. Je zajímavé sledovat střet tohoto trendu s budó. Všichni starší japonští učitelé říkají, že budoucnost budó je na Západě. S kýmkoli tam mluvíte a jsou to 60letí nebo 70letí učitelé, kteří mají se Západem zkušenosti, vám potvrdí, že budoucnost je na Západě, v Evropě, ne v Japonsku.

Kdo si myslíte, že bude vedoucím představitelem?

Evropa je v mnoha věcích napřed. Pro jakoukoli jinou zemi bude velice obtížné dohnat tento náskok. V nejbližších dvaceti letech to bude Evropa. Tak tomu je už od 60tých let. Ve Spojených státech je sice mnoho lidí a mnoho učitelů, ale zde se cvičí mnohem déle. Budó se tam začalo rozvíjet až koncem 80tých let. A stejně je Evropa zajímavější.

Jak se díváte na evropské aikidó (třeba francouzské)?

Myslím, že se velice přeceňuje francouzské aikidó. Kamkoli přijedu najdu lidi, jak se ho snaží kopírovat. To mi připadá velice nudné. Zapomíná se, že je mnoho cest interpretace. Například aikidó na Slovensku. Je to mladá země s novou mentalitou a kulturou. Proč by měli cvičit francouzské aikidó? Když učím v jiné zemi, vždy se tam chovám jako host, ne jako boss, podle kterého se všechno točí. Nesnažím se konfrontovat jejich aikidó, jsem tam, protože jim chci nabídnout koření, kterým by si připravili své vlastní jídlo.

Jako učitel se
snažím studentům
pomoci dosáhnout
okamžiku, kdy si
uvědomí své
vlastní aikidó.

Francouzské aikidó je kompletní systém. Jsou tam sice rozdíly, ale teď mluvíme o Tissierově skupině, která je populárnější. Tamurova organizace je na stejné úrovni, ale u něj nevidím stejný trend. Francouzské aikidó v posloupnosti Yamaguči senseie, Tissiera, Noela, Enda, to je teď v módě. Já osobně to vidím, jako velice šikovné aikidó, ale připadá mi hrozné, když vidím, jak se ho lidé v celé Evropě snaží napodobovat. Připadá mi nudné, když kopírují Nišio senseie, Saito senseie nebo třeba mě. Je to můj osobní názor. Já se zajímám o budó a dó a francouzské aikidó mi občas připomíná více aerobik. Hodně lidí pohromadě, co se navzájem hážou. Mnoho hodin v pravidelném keiko. O čem to je? Zestárnete, pak se ohlédnete a řeknete si: „Ve svém životě jsem udělal 15 242 kotegaeshi.“ Je to příliš mechanické. Dó je individuální. Je to mahajana. Lidé se společně potkávají v dodžo, kde konají své vlastní dó. Jsou rovnoprávní, jako jin a jang. Individuální kolektiv, individua v kolektivu. Ne roboti v továrně. Jakékoli aikidó, které přizpůsobuje lidi není mým stylem. Jako učitel se snažím studentům pomoci dosáhnout okamžiku, kdy si uvědomí své vlastní aikidó. Možná, že vypadají jako já. Ale to není mým záměrem. Zajímá mě, jak bude jejich aikidó vypadat za pět, deset let. Čekám na to. Po třech letech by ten okamžik měl nastat. Pokud se tak nestane, jsem špatný učitel. Pokud lidé nepocítí tento osobní pocit dó, osobní seberealizaci v jejich porozumění aikidó, jsem špatný učitel.

Konec první části rozhovoru